საქართველოს მთავრობა რუსეთის ლიბერალურ იმპერიაში ქვეყნის მოქცევას ხელს უწყობს

19:08 08-04-2011

დამოუკიდებლობის აღდგენის 20 წლიანი ისტორიის ეკონომიკურ შედეგებზე "ინტერპრესნიუსი" ექსპერტს ეკონომიკის საკითხებში, ლადო პაპავას ესაუბრა.

_ ბატონო ლადო, 20 წელი გავიდა მას შემდეგ რაც საქართველომ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა აღადგინა. დამოუკიდებლობის მიღების 20 წლის თავზე როგორ შეაფასებდით ქვეყნის ეკონომიკურ შედეგებს?

- ზოგადი შეფასებიდან რომ გამოვიდეთ, მთელი პოსტკომუნისტური სივრცე შეიძლება დავყოთ ორ ნაწილად _ წარმატებულ და წარუმატებულ ქვეყნებად. წარმატებული და ლიდერი ქვეყნები ის ქვეყნებია, რომლებმაც მოახერხეს ევროკავშირში გაწევრიანება, მეორე – წარუმატებელი, ანუ აუდსაიდერი ქვეყნები არიან ისინი, რომლებიც ჯერ კიდევ შორს არიან ევროპული სტანდარტებისაგან. სამწუხაროდ, საქართველო სწორედ წარუმატებელი ქვეყნების მეორე ჯგუფშია.

იმავდროულად იბადება კითხვა _ დასრულდა თუ არა საქართველოში საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა? პასუხი ერთმნიშვნელოვანია, რა თქმა უნდა, დასრულდა. დასრულდა, მაგრამ ჩვენ არ გადავსულვართ ევროპული ტიპის საბაზრო ეკონომიკაზე, ჩვენ გადავედით საბაზრო ეკონომიკის საკმაოდ მახინჯ ფორმაზე. თუმცა, ეს ფორმა მარტო საქართველოსთვის დამახასიათებელი არ არის. შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში შეიქმნა არა დასავლური ტიპის კაპიტალიზმი, არამედ, ეგრეთ წოდებული პოსტკომუნისტრური კაპიტალიზმი, სადაც ჯერ კიდევ ძლიერია კომუნისტური პერიოდის გადმონაშთები.

რაც შეეხება განვლილი 20 წლის დეტალურ განხილვას. შეიძლება ითქვას, რომ თავიდანვე იყო დაშვებული ძალიან სერიოზული შეცდომები. ეს შეცდომები გამოწვეული იყო რომანტიზმით. გვეგონა, რომ ქვეყნის ეკონომიკაში ყველაფერი მარტივად იქნებოდა, საკმარისი იყო სსრკ-ს იმპერიიდან გამოყოფა. მკვითხველს შევახსენებ იმ პერიოდში გავრცელებულ მოსაზრებას – მარტო "ბორჯომი", ღვინო და ციტრუსები გადაგვარჩენს. ზოგი იმას კი ამბობდა, რომ თავისუფლები ვიყოთ და ბალახსაც შევჭამთო. მაგრამ, სიტუაცია ბევრად უფრო რთული აღმოჩნდა.

საქართველო თავიდანვე ჩააბეს კონფლიქტებში, ჯერ სამხრეთ ოსეთში, ხოლო შემდეგ აფხაზეთში. ამან ქვეყანას ეკონომიკური განვითარებისთვის სერიოზული პოტენციალი დააკარგვინა. იმავდროულად, დაშვებულ იქნა ფანტასტიკური შეცდომები, რამაც 90-იანი წლების დასწყისში გამოიწვია ჰიპერინფლაცია. იმ პერიოდში თვეში ინფლაციის დონე 50-70% იყო. ამ დროს შეცდომით იქნა შემოღებული დროებითი ქართული ვალუტა – კუპონი, რომელიც სწრაფად გაუფასურებადი იყო. დამოუკიდებლობის პირველი 3 წელი ეკონომიკაში სერიოზული წარუმატებლობის წლებია. ამ პერიოდში მოხდა ეკონომიკის თითქმის 3-ჯერადი ვარდნა. შედარებითი სტაბილურობა გამოიკვეთა 1994 წლის ბოლოსა და 1995 წლიდან. 1995 წელს მოხერხდა ლარის შემოღება და ეს იყო პირველი სერიოზული გამარჯვება ქართული სახელმწიფოს ეკონომიკური საფუძვლების შექმნაში. 1995 წლიდან გრძელდება ლარის წინააღმდეგ დაუნდობელი ომი პოლიტიკური

პარტიების მხრიდან, საუბარია იმ პარტიაზე, რომელიც ხელისუფლებაში მოვიდა. ეს ეხება როგორც `მოქალაქეთა კავშირს,~ ისე `ნაცმოძრაობას~. სწორედ ამის გამო იცვლებოდნენ ეროვნული ბანკის პრეზიდენტები, თუმცა, საფუძველშივე ჯანსაღად შობილი ლარი, საკმაოდ მტკიცე აღმოჩნდა და ამ პოლიტიკურ ბატალიებს გაუძლო.

განსაკუთრებული ეტაპია ვარდების რევოლუციის შემდეგ გატარებული რეფორმები. ქვეყანაში გამყარდა საგადასახადო დისციპლინა. დაძლეულ იქნა საბიუჯეტო და ენერგეტიკული კრიზისი, გამარტივდა ბიზნესის დაწყების კანონმდებლობა, თუმცა, იმავდროულად კიდევ უფრო დაუცველი აღმოჩნდა კერძო მესაკუთრე. გახშირდა საკუთრების ხელყოფის ფაქტები. ამიტომ, შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენი განვითარება ერთობ წინააღმდეგობრივია – ფორმით ის ნეოლიბერალურს გავს, მაგრამ შინაარსით ნეობოლშევიკურია. ამიტომ, ჩვენ ჯერ კიდევ შორსა ვართ ეკონომიკაში ევროპული სტანდარტებისაგან.

_ აშკარაა, რომ დამოუკიდებლობის წლებში საქართველომ თავისი ეკონომიკური პოტენციალი სრულად ვერ გამოიყენა. თქვენი აზრით, რატომ ვერ შეძლო ქვეყანამ თავისი ეკონომიკური შესაძლებლობების სრულად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც ამოქმედება?

_ ვერ შევძელით პირველ როგში იმიტომ, რომ 90-იან წლებში ჩართული აღმოვჩდით კონფლიქტებში, მეორე – ქართული პოლიტიკური ელიტა დამოუკიდებელი სახელმწიფოსა და დამოუკიდებელი ქვეყნის ეკონომიკური საფუძვლების მშენებლობისათვის აბსოლუტურად მოუმზადებელი აღმოჩნდა. თავი იჩინა არაპროფესიონალიზმმა, იგი განსაკუთრებით დამახასიათებელი იყო 90-იანი წლების დასაწყისისათვის. ვარდების რევოლუციის შემდეგ ეკონომიკის რეფორმებში თანმიმდევრულებიც არ აღმოვჩდით, მაშინ როცა ბრწყინვალე შესაძლებლობა მოგვეცა ეკონომიკის ფეხზე დასაყენებლად. საქართველომ ვერ გამოიყენა მსოფლიოს თანამეგობრობის მხრიდან მოცემული კარტ-ბლანში. ომის საშუალებით რუსულ ხაფანგში აღმოვჩდით, რეფორმები ბოლომდე იმის გამო ვერ გავატარეთ, რომ ლიბერალურ რეფორმებს ბოლშევიკური საკმაზი შევურიეთ. მთავარი პრობლემა მაინც იმაშია, რომ საქართველოში პროფესიონალიზმი ვერა და ვერ დაფასდა, აქედან გამომდინარე პრობლემები ეკონომიკის სფეროში პერიოდულად იჩენს თავს.

_ რამოდენიმე დღის წინ ქართულმა მხარემ "ხრამჰესი-1" და "ხრამჰესი-2" "ინტერ რაოს" მფლობელობაში გადასცა. რუსული კომპანიების საქართველოში ქონების ფლობის თუნდაც არასრულ სიას თუ გადავხედავთ, ძნელი არ იქნება იმ დასკვნის გაკეთება, რომ ყველაზე ღირებული ქონების მფლობელი ოკუპანტი რუსეთია. ვითარებაში, როცა ოფიციალური თბილისის პოლიტიკური გეზი ევროპისკენაა მიმართული, რატომ ხდება ისე, რომ საქართველოს ეკონომიკის უმსხვილესი საწარმოების მფლობელები სწორედ რუსული კომპანიები ხდებიან?

_ ის, რაც ახლა "ხრამჰესი-1" და "ხრამჰესი-2"-თან დაკავშირებით მოხდა, ეს სულაც არ არის ახალი მოვლენა. ეს არის გაგრძელება იმ პროცესისა, რომელიც საქართველოში 2003 წელს დაიწყო. 2003 წელს საქართველოში `რაოესი~ საქართველოში პირველად შემოვიდა და ეს ის წელია, როდესაც რუსეთმა საჯაროდ განაცხადა ლიბერალური იმპერიის შექმნის მიმართულებით საქმიანობის დაწყება.

ამგვარი საქმიანობა რუსეთმა კავკასიაში უპირველესად სომხეთიდან დაიწყო. დღეს სომხეთს თავისი დამოუკიდებელი ეკონომიკა არ გააჩნია. ყველა მსხვილი სამრეწველო, საფინანსო თუ ენერგეტიკული ობიექტი რუსული კაპიტალის კონტროლ ქვეშაა. ახლა რუსეთი საქართველოში ზუსტად იგივე სქემით მოქმედებს. ამიტომ, ის რაც ახლა მოხდა, ლოგიკური გაგრძელებაა იმისა, რასაც საქართველოს რუსული ლიბერალური

იმპერიის მარწუხებში მოქცევა ჰქვია. ჩემთვის, ისევე როგორც თქვენთვის, პასუხგაუცემელი რჩება კითხვა _ რატომ უწყობს ხელს საქართველოს ე.წ. პროდასავლური მთავრობა ქართულ ეკონომიკაში რუსული კაპიტალის აგრესიულ ინტერვენციას? საქართველომ რუსეთს თითქმის ყველა მსხვილი საწარმოს მართვის სადავეები გადასცა. დღეს დარჩენილი გვაქვს ორი სტრატეგიული ობიექტი, რომელიც ჯერ კიდევ არ არის გასხვისებული, ეს არის საქართველოს რკინიგზა და მაგისტრალური გაზსადენი, თუმცა, გამორიცხული არაფერია. ის, რაც ახლა რუსეთთან მიმართებაში ხდება, ეს დაწყებული საქმის მხოლოდ გაგრძელებაა. ჩვენ დღესაც არ ვიცით როგორია ენგურჰესის რეალური სტატუსი. თუ რა მემორანდუმი გაფორმდა საქართველოს ენერგეტიკის სამინისტროსა და `ინტერ რაოს~ შორის 2008 წლის აგვისტოს ბოლოს, ანუ ომის დასრულებიდან სულ რაღაც ორიოდე კვირაში. ეს დოკუმენტი დღესაც გასაიდუმლებულია.

_ ბატონო ლადო, ჩვენ თავად ხომ არ ვუწყობთ ხელს "რუსული ლიბერალური იმპერიის" შექმნას, რომლის შესახებაც განცხადება სხვათა შორის, ანატოლი ჩუბაისმა თბილისში ვიზიტისას გააკეთა?

_ არა მარტო თბილისში ვიზიტისას, მან ამის შესახებ სტატია 2003 წლის 1 ოქტომბერს "ნეზავისემაია გაზეტაში" გამოაქვეყნა. ჩვენ, ანუ მე და თქვენ კი არა, უნდა დავაზუსტოთ, რომ საქართველოს მთავრობა რუსეთის ლიბერალურ იმპერიაში საქართველოს მოქცევას ხელს უწყობს. ამას ხელისუფლება მიზანმიმართულად და საკმაოდ ღიად აკეთებს. ასე რომ, ეს ორი სიტყვა, `ჩვენ~ და `საქართველოს მთავრობა~ ერთმანეთისგან უნდა გავმიჯნოთ.

_ ლიბიაში მიმდინარე სამოქალაქო ომისა და იაპონიაში მიწისძვრებისა და ატომურ ელექტროსადგურზე მომხდარი ავარიების ფონზე ექსპერტთა ნაწილმა ეკონომიკური კრიზისის ახალ ტალღაზე დაიწყო საუბარი. თქვენი აზრით, რამდენად სავარაუდოა მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის ახალი ტალღა და როგორ აისახება იგი საქართველოზე?

_ გლობალური ეკონომიკური კრიზისი, რომელიც 2007 წელს აშშ-ში დაიწყო, ჯერ არ დასრულებულა. გარკვეულ ეტაპზე ის მინელდა, მაგრამ გრძელდებოდა. ამას დაემატა ყველა ის პრობლემა, რაც თქვენ ბრძანეთ. ახლა არსებობს არა ახალი კრიზისის დაწყების, არამედ არსებული კრიზისის გამწვავების საფრთხე. ამას დასავლეთში აღარავინ მალავს. ახლა რაც შეეხება იმას, რამდენად არის ამისათვის საქართველო მზად და ჩვენ როგორ გადავიტანთ კრიზისის ახალ ტალღას.

საქართველო თავისი მწირი რესურსებით ამ პროცესს აბსოლუტურად მოუმზადებელი ხვდება. ერთადერთი ნუგეშია ის, რომ 2008 წელს მიღებული დახმარებიდან, რომელიც საქართველოს, როგორც რუსეთის აგრესიის მსხვერპლს გამოეყო, (4,5 მილიარდი აშშ დოლარი) ამ თანხის თითქმის 50% ჯერ კიდევ დაუხარჯავია. ეს ქმნის იმის იმედს, რომ საქართველო შეიძლება კიდევ უფრო მძიმე ვითარებაში არ აღმოჩნდეს, ვიდრე ის დღეს არის. საქართველოს მთავრობას არა თუ პროგრამა არ გააჩნია როგორ გამოიყვანოს ქვეყანა უმძიმესი ეკონომიკური მდგომარეობიდან, არამედ, სამწუხაროდ, ამ თვალსზრისით ხედვაც არ გააჩნია. ეს რომ ასეა, პარლამეტში მთავრობის უკანასკნელმა საპარლამენტო მოსმენებმაც დადასტურა.

კობა ბენდელიანი

"ინტერპრესნიუსი